

Aleg. 104.

Sprawozdanie

Komisji przemysłowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności w zakresie przemysłu krajowego. (Część II. Sprawy szkół przemysłowych).

Wysoki Sejmie!

Ze sprawozdania Wydziału krajowego z czynności w zakresie przemysłu, i z dołączonego doń sprawozdania krajowej komisji przemysłowej — sejmowa Komisya przemysłowa niniejszem sprawozdaniem obejmuje sprawy szkół przemysłowych, gdy sprawy organizacyjne, sprawy zasiłków i podatkowe objęte są osobnem sprawozdaniem.

Komisyja z zadowoleniem zaznacza, iż dokonana wskutek uchwał przez Wysoki Sejm na ostatniej sesyi powziętych, reorganizacya krajowej komisji dla spraw przemysłowych, już w pierwszym okresie prac nowej Komisji w zakresie szkół przemysłowych okazała się ze wszech miar skuteczną i użyteczną. Działalność Komisji znacznie się ożywiła, a w pracach jej widocznym jest pomysłny wpływ przybytku sił fachowych, uwydatnia się w nich bowiem zawodowa znajomość rzeczy, wytknięty z góry plan, i systematyczne ku urzeczywistnieniu jego działanie. Z przyjemnością też zaznacza sejmowa komisya przemysłowa, iż wskazówki dane w zeszłorocznem jej sprawozdaniu zostały uwzględnione, a krajowa komisya łącznie z Wydziałem krajowym gorliwie zajęła się wykonaniem uchwał Wysokiego Sejmu.

Organizacya *szkół przemysłowych uzupełniających* t. j. szkół wieczornych dla terminatorów, i zastosowanie ich urządzenia do norm przez Ministerstwo oświaty dnia 24. Lutego 1883. wydanych, tak dalece postąpiła naprzód, że z wyjątkiem szkół krakowskich wszystkie zresztą już tej organizacyi dokonały, a w Krakowie właśnie teraz toczy się w Radzie miejskiej sprawa organizacyi szkół tamtejszych. Równocześnie z tem postępuje naprzód sprawa subwencyonowania tych szkół ze skarbu państwa, o co się już od lat kilku bezskutecznie upominano. Z subwencyi w kwocie 5.000 zł. szkołom tym za rok 1887. w roku bieżącym asygnowanej, zakupiono dla nich środki naukowe, których brak był nie małą przeszkodą w osiągnięciu celu nauki w tych szkołach. Również i wnioski Komisji co do subwencyi dla tych szkół za rok 1888. zostały już uwzględnione, a reskryptem Ministerstwa oświaty z d. 3. Października b. r. L. 12.511 udzielono tymże szkołom subwencyi w kwocie łącznej 5.780 zł. na uzupełnienie zbiorów środków naukowych, na zakupno przyborów do nauki rysunków, oraz na remuneracye dla nauczycieli.

Sejmowa Komisya przemysłowa w poprzednim swem sprawozdaniu położyła silny nacisk na naukę rysunków w tych szkołach, która jest w nich najważniejszą a była bardzo zaniedbaną, — a Wysoki Sejm przychyłając się do wyrażonych przez Komisję zapatrywań, uchwalił poczynione przez nią wnioski. Życzeniu Wysokiego Sejmu, aby urządzoną została fachowa dla tych szkół inspekcya, stało się o tyle zadość, iż Ministerstwo oświaty na wniosek krajowej Komisji zamianowało trzech komisarzy rządowych, którzy mają zbadać stan nauki w tych szkołach, a w szczególności nauki rysunków. Obok tego wysłała Komisya ze swego ramienia delegata profesora Frankego, któremu poleciła zwiedzenie wszystkich szkół uzupełniających. Z uznania godną gorliwością i znajomością rzeczy wykonał on tę czynność a sprawozdanie jego, dołączone do przedłożonego Wysokiemu Sejmowi sprawozdania krajowej Komisji daje dokładny obraz stanu tych szkół. Ze sprawozdania tego przekonywamy się, iż frekwencya tych szkół w roku bieżącym jakkolwiek bardzo wiele pozostawia do życzenia, wszakże w porównaniu z rokiem zeszłym dosyć się polepszyła, z czego sejmowa Komisya przemysłowa czerpie otuchę, iż wyrażona przez nią w zeszłorocznem sprawozdaniu nadzieja wzrostu frekwencyi w miarę wzrastającego uznania użyteczności tych szkół zostanie spełnioną.

Delegat krajowej Komisji stwierdził podniesiony w naszym zeszłorocznem sprawozdaniu zły stan nauki rysunków w szkołach uzupełniających z wyjątkiem paru, w których znalazł wyniki wcale pomyślne. Ten stan rzeczy bezwarunkowo musi być usuniętym, jeżeli wydatki na szkoły te łożone nie mają być daremne. Komisya sejmowa nie przeczy, iż od razu dokonać tego nie można i z wszelkiem uznaniem zaznacza usiłowania tak krajowej Komisji i Wydziału krajowego, jako też i Rządu, żeby złemu zaradzić głównie przez urządzenie kursu sześciomiesięcznego w szkole przemysłowej krakowskiej dla nauczycieli szkół uzupełniających, a także i przez wydawnictwo systematycznych wzorów rysunkowych, które Komisya osobnemu komitetowi poruciła. Kursa te okazały się użytecznymi, skoro delegat krajowej Komisji przemysłowej zaznacza już pewne polepszenie nauki rysunków w tych szkołach, których nauczyciele na te kursa uczęszczali. Sejmowa Komisya przemysłowa nie wątpi, że krajowa Komisya wspólnie z Wydziałem krajowym poczyni odpowiednie kroki, aby wykonać także myśl wyrażoną w ustępie 3) lit. a) uchwał Wysokiego Sejmu z poprzedniej sesji i postara się u właściwych władz o zobowiązanie nauczycieli rysunków w seminariach nauczycielskich do uczęszczania na naukę rysunków w wyższych szkołach przemysłowych. Również oczekuje sejmowa Komisya, iż w sprawozdaniu Wydziału krajowego w roku następnym znajdzie już wiadomość o bardziej pozytywnych wynikach uchwalonego przez Wysoki Sejm na poprzedniej sesji wezwania do Rządu, aby z funduszków państwa wyznaczył odpowiednią ilość stypendyów dla wykształcenia kandydatów na nauczycieli i instruktorów szkół przemysłowych w Galicyi, dotychczas bowiem te ze wszech miar słuszne życzenie tylko w bardzo niedostatecznej mierze zostało spełnione.

Delegat krajowej Komisji przemysłowej do zwiedzenia uzupełniających szkół przemysłowych, oświadczył się w swem sprawozdaniu za zaprzestaniem dalszego subwencyonowania z funduszu krajowego kursów górnictwa i stolarstwa ozdobnego przy szkole przemysłowej uzupełniającej w Drohobyczu tudzież kursu malarstwa pokojowego przy takiejże szkole w Jarosławiu a krajowa Komisya przemysłowa na wniosek ten się zgodziła. Z motywów w sprawozdaniach przytoczonych, sejmowa Komisya przemysłowa z tem się zgadza i niema nic przeciwko zaprzestaniu subwencyonowania tych kursów zawodowych ze względu na miejscowe stosunki i na brak zawodowych sił nauczycielskich w tych szkołach.

Co do organizacyi nowych szkół uzupełniających przemysłowych, krajowa Komisya wydała i rozesała „Zasady organizacyi“ tych szkół, zgodne z normami organizacyjnymi wydanymi przez Ministerstwo, tudzież z budżetowemi i innemi uchwałami Wys. Sejmu i rozporządzeniami Wydziału krajowego. W myśl uchwał przez Wys. Sejm w ubiegłej sesji powziętych, krajowa Komisya dąży przedewszystkiem do założenia uzupełniających szkół przemysłowych w tych miastach, w których zniesione zostały szkoły wydziałowe męskie — a następnie w tych miastach, w których reprezentacye objawiły już chęć założenia szkół tego rodzaju i w których są miejscowe ku temu warunki.

Sejmowa Komisya przemysłowa nie wątpi, że usiłowania krajowej Komisji w tym kierunku rychło pożądanym skutkiem uwieńczone będą, zwłaszcza że kroki przedwstępne do założenia nowych szkół o tyle już postąpiły, że ośm nowych szkół w r. 1889. wejdzie w życie, ku czemu wniesiona przez Wydział krajowy kwota 2.500 zł. jest niezbędnie potrzebną.

Od uzupełniających szkół przemysłowych przechodzimy do warstatów naukowych i fachowych szkół przemysłowych. Liczba tych zakładów przez kraj utrzymywanych lub subwencyonowanych od ostatniego sprawozdania pomnożyła się tylko warstatem tkackim w Wilamowicach, który wszedł w życie z początkiem b. r. i liczy 25 uczniów zwyczajnych, a 50 starszych tkaczy jako uczniów nadzwyczajnych. Założenie warstatu naukowego tkackiego w Łańcucie jest w toku i wkrótce już, jak krajowa Komisya zapewnia, wejdzie on w życie. Otwarty w Kwietniu r. 1887. warstat naukowy w Krośnie, w ognisku silnego przemysłu tkackiego, rozwija się pomyślnie, a krajowa Komisya przemysłowa zamierza zamienić go na fachową szkołę tkacką, któraby się stać miała pepinierą do kształcenia fachowych instruktorów, obeznanych dokładnie z użyciem najnowszych krosien i żakardowskiej maszynki. Komisya zamierza także założyć w tejże szkole konfekcyę kartonów do wzorzystych tkanin na tle wzorów swojskich, tudzież pracownię, w której wyrabianoby krosna najnowszej konstrukcyi dla rozpowszechniania ich po możliwie taniej cenie. Jeżeli się zważy, że równocześnie jest w toku założenie w Krośnie na fabryczną stopę urządzonej bielni (blicharni) i apretowni płócien, ku czemu potrzebny kapitał prywatny już jest na udziały subskrybowany — to zamierzone przez krajową Komisję rozszerzenie warsztatu wzorowego w Krośnie na szkołę fachową i uzupełnienie go wspomnionemi zakładami Komisya za potrzebne uznać musi i zaleca przeto Wys. Sejmowi odpowiedni wniosek do przyjęcia, zwłaszcza, że krajowej komisji powiodło się pozyskać (fachowego dla tych zakładów kierownika, który przy pomocy stypendyów krajowych przez kilka lat kształcił się zagranicą w tkactwie tak praktycznie jak i teoretycznie. Zarówno zaś konfekcyę kartonów, jak i wyrób ulepszonych krosien wywrze wpływ bardzo korzystny na tkactwo nietylko w Krośnie samem, ale i w całym kraju, przez rozsyłanie kartonów i krosien. Założenie warstatu naukowego tkackiego w Horodence natrafiło na pewne trudności, głównie z powodu niedostatecznego zrozumienia sprawy ze strony Rady gminnej w Horodence. Pożądanem jest jednak, aby krajowa Komisya dla spraw przemysłowych trudności te starała się przełamać, ażeby jedyny na tak znaczny obszar kraju warstat naukowy tkacki mógł wejść w życie, ku czemu rokowania są w toku.

Ze sprawozdania krajowej Komisji o *stacyi doświadczalnej ceramicznej*, która w Czerwcu br. właściwą swą czynność rozpoczęła, przekonywa się sejmowa Komisya przemysłowa, iż stacya ta krajowemu przemysłowi ceramicznemu może nie małe oddać usługi przez próby glin i wapna. Dokonane przez stacyę próby glin z różnych okolic kraju nadsyłanych, służyć za wskazówkę, gdzie i dla jakich wyrobów ceramicznych znajduje się odpowiedni materyał, z czego też i właściciele ziemscy przez zużytkowanie i spieniężenie materyału nie małą korzyść odnieść mogą. Próby te doprowadziły między innymi do tego wyniku, że przekonano się o możliwości użycia gliny w Porębie, Siedliskach i Potyliczu do wyrobów kamionkowych, co przy wielkim odbycie w kraju naszym tych wyrobów, dotychczas z sąsiednich krajów austriackich i z Prus sprowadzanych, może mieć nie małą dla krajowej produkcyi doniosłość. W tym też kierunku prowadzoną będzie zamierzona szkoła garncarska w Porębie, pow. chrzanowskiego, której organizacya jest obecnie w toku. Skierowanie tej szkoły ku wyrobom naczyń kamionkowych, tak szeroki zbyt mających, odpowie zupełnie praktycznemu przedewszystkiem zadaniu tej szkoły, na które sejmowa Komisya w swem sprawozdaniu w poprzedniej sesyi położyła nacisk. Co do udzielenia szkole tej subwencyi z funduszków państwa, dalsze rokowania są zależne od ułożenia statutu i programu szkoły i deklaracyj stron, które się do jej założenia i utrzymania przyczyniać mają.

Co do naukowego warstatu garncarskiego w Toustem, Wysoki Sejm uchwałą z d. 20. Stycznia 1888. przekazał Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy na następnej sesyi rezolucyę, wniesioną przez Komisję budżetową, następującej treści: „Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby dla warstatu garncarskiego w Toustem zapewnił subwencyę ze strony Rady powiatowej, a gdyby

to okazało się niemożliwym, ażeby zakładowi temu albo nadał charakter zakładu krajowego, albo jako mniej potrzebny zwinął. W wykonaniu tej uchwały zwrócił się Wydział krajowy do skałackiej Rady powiatowej z żądaniem subwencji dla zakładu, czego jednak Rada powiatowa odmówiła. Wydział krajowy miał przeto w myśl uchwały Wys. Sejmu alternatywę — albo warstat w Toustem zwinąć, albo go na zakład krajowy przeobrazić. Krajowa Komisya przemysłowa oświadczyła się jednak stanowczo przeciw zwinieciu warstatu, a za przeobrażeniem go na zakład krajowy, a i Wydział krajowy przychylił się do tego zdania. Jeżeli się zważy, że w Toustem i okolicy istnieje odwieczny przemysł ludowy garncarski, któremu potrzeba tylko przyjść w pomoc przez zaprowadzenie ulepszonej techniki — że dyrektor krajowej stacyi ceramicznej podał już warstatowi w Toustem przepisy sporządzania czerepu, polew i szkliwa, zastosowane do właściwości miejscowej gliny, przez co usunięta została główna wada tamtejszych wyrobów, t. j. przepuszczalność — że jak słusznie krajowa Komisya przemysłowa w sprawozdaniu swem zaznacza, „zwiniecie zakładu w tej chwili, kiedy on właściwie zaczyna być użytecznym, byłoby oczywiście zmarnowaniem wszystkich dotychczasowych kosztownych i wiele trudów wymagających usiłowań“ ku podniesieniu tamtejszego garncarstwa — przeto sejmowa Komisya przemysłowa przychyliła się do wniosku Wydziału krajowego, aby zakład w Toustem przeobrazić na krajowy.

Taż samą uchwałą Wys. Sejmu z d. 20. Stycznia 1888. polecono Wydziałowi krajow. do zbadania i sprawozdania wniosek Komisji budżetowej o zwiniecie zakładu naukowego stolarskiego i tokarskiego w Stanisławowie, jeżeli gmina i powiat stanisławowski nie zapewnią zakładowi subwencji 400 zł. Na wezwania, jakie w myśl tej uchwały Wydział krajowy wystosował, wyznaczyła Rada powiatowa stanisławowska zakładowi temu 100 zł. rocznej subwencji, zaś gmina miasta Stanisławowa oprócz subwencji 100 zł., wyznaczyła na umieszczenie zakładu lokal, złożony z 4. pokoi i kuchni. Gdy krajowa Komisya przemysłowa te datki Rady powiatowej i Rady miejskiej uznała za dostateczne, a w sprawozdaniu swem podnosi użyteczność zakładu jako nie ulegającą wątpliwości, gdy dalej Wydział krajowy do jej zdania się przychylił, przeto sejmowa Komisya przemysłowa przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosek o utrzymanie zakładu tego i nadal, ale jako zakładu samoistnego, od uzupełniającej szkoły przemysłowej oddzielonego.

Co do innych szkół fachowych i warstatów przemysłowych sprawozdanie krajowej Komisji i Wydziału krajowego zaznacza normalny ich rozwój, a sejmowa Komisya przemysłowa nie ma co do nich żadnych wniosków do poczynienia Wys. Sejmowi.

Wysoki sejm uchwalił na poprzedniej sesji wezwanie do Rządu, aby fachowym szkołom przemysłowym i rękodzielniczym, utrzymywanym z funduszków krajowych, przyznał charakter szkół publicznych i prawo wydawania świadectw uzdolnienia do samoistnego prowadzenia przemysłu w myśl ustawy przemysłowej. Sprawa ta, dla pomyślnego rozwoju naszych szkół bardzo ważna, nie wiele postąpiła naprzód. Szkoła artystycznego przemysłu we Lwowie i szkoła drzewna w Zakopanem już dawniej otrzymały prawo wydawania świadectw uzdolnienia do samoistnego prowadzenia przemysłu. Co do innych szkół sprawa ta nie może być ryczałtowo dla wszystkich przeprowadzona. Tylko zakład, który się stosuje do warunków, w reskrypcie Ministerstwa oświaty z dnia 10. Października 1888. określonych, może uzyskać prawo wydawania takich świadectw. Warunkiem takim jest przede wszystkim co najmniej trzyletnia praktyczna nauka, a w razie jeżeli przy wstąpieniu do szkoły wymaga się poprzedniej odpowiedniej praktyki, nauka dwuletnia. Szkoła, która się do tego warunku stosuje, może na żądanie jej zarządu wniesione przez krajową władzę polityczną, uzyskać prawo wydawania świadectw, o czym rozstrzyga Ministerstwo oświaty w porozumieniu z Ministerstwem handlu. Ze sprawozdania Wydziału krajowego przekonywamy się, iż Wydział sprawy tej z oka nie spuszcza, Komisya przeto nie widzi powodu czynienia jakichkolwiek w tej mierze wniosków.

Z uchwał Wysokiego Sejmu na poprzedniej sesji powiętych, nie jest jeszcze wykonaną sprawa połączenia szkoły przemysłu artystycznego w Krakowie z tamtejszą wyższą szkołą przemysłową. Sprawa ta jednak jest w toku a Ministerstwo wiąże ją z zamierzoną reorganizacją szkoły wyższej przemysłowej w Krakowie, która znowu zależną jest od zakończenia obecnego prowizoryum w kie-

rownictwie tej szkoły, już przeszło od roku stałego dyrektora pozbawionej. Gdy Komisya ze sprawozdania Wydziału krajowego przekonywa się, że wszystkie powołane czynniki sprawę tę mają na oku, nie widzi potrzeby ponawiania rezolucyi w tym przedmiocie.

Na podstawie powyższego sprawozdania Komisya przemysłowa wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego i dołączone do niego sprawozdanie krajowej Komisji przemysłowej z czynności w zakresie szkół przemysłowych.

2) Sejm upoważnia Wydział krajowy do przekształcenia warsztatu naukowego tkackiego w Krośnie w fachową szkołę tkacką połączoną z zakładem wybijania kartonów do wyrobu tkanin wzorzystych i z pracownią dla wyrobu poprawnej konstrukcyi krosien.

3) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby poczynił kroki odpowiednie ku przekształceniu zakładu dla nauki stolarstwa i tokarstwa w Stanisławowie na zakład samoistny.

4) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie rokowań celem objęcia i zorganizowania warsztatu naukowego dla nauki garncarstwa w Toustem na podstawie wniosków krajowej komisji dla spraw przemysłowych, jako zakładu krajowego.

We Lwowie, 15. Października 1888.

Przewodniczący :

S a n g u s z k o.

Sprawozdawca :

Romanowicz.

